

РОЗДІЛ 3 АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОСВІТИ

УДК 378.147

Світлана Амеліна

ВИВЧЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНОЇ ЛЕКСИКИ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Амеліна С. М. Вивчення термінологічної лексики у професійній підготовці перекладачів.

У статті розглянуто питання вивчення термінологічної лексики у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів. Викладено пропозиції зарубіжних науковців щодо шляхів набуття студентами термінологічних знань. Акцентовано на необхідності вивчення термінології у практичному використанні мови. Запропоновано засоби вивчення термінологічної лексики. Представлено приклади завдань для засвоєння міжпрофесійної лексики на заняттях з іноземної мови.

Ключові слова: термінологія, технічний переклад, іноземна мова, перекладач, студент.

Амеліна С. Н. Изучение терминологической лексики в процессе подготовки переводчиков.

В статье рассмотрены вопросы изучения терминологической лексики в профессиональной подготовке будущих переводчиков. Изложены предложения зарубежных ученых о путях приобретения студентами терминологических знаний. Акцентируется необходимость изучения терминологии в практическом использовании языка. Предложены средства изучения терминологической лексики. Представлены примеры заданий для усвоения межпрофессиональной лексики на занятиях по иностранному языку.

Ключевые слова: терминология, технический перевод, иностранный язык, переводчик, студент.

Amelina S. N. Learning terminology in the process of training of translators.

The article deals with problems of learning terminology in the process of training of future translators. The proposals of foreign scientists on the acquisition of terminological knowledge by students are set out. The need to study the terminology in the practical use of the language is emphasized. Means of studying the terminological vocabulary are provided. The examples for learning interprofessional vocabulary in foreign language classes are shown.

Key words: terminology, technical translation, foreign language, an interpreter, a student.

Актуальність, необхідність і важливість підготовки майбутніх перекладачів з урахуванням проблем перекладу професійних термінів зумовлені розширенням міждержавних контактів і збільшенням обсягів співпраці між вітчизняними та зарубіжними підприємствами й установами. При цьому зростає комунікація між представниками різних країн і культур у всіх галузях. Невід'ємною умовою успішної міжмовної комунікації є якісна професійна діяльність перекладачів, пов'язана з адекватністю передачі інформації у спеціальних текстах й еквівалентністю перекладу галузевих термінів і понять.

Мета статті – розглянути питання вивчення термінологічної лексики у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів у вищих навчальних закладах.

Питання професійної підготовки перекладачів висвітлено у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, Т. Кияка, Л. Латишева, К. Норд, Е. Піма, Л. Пуховської, Д. Робінсона, О. Чердиченка та ін. Однак, незважаючи на низку наявних наукових досліджень, окремі аспекти підготовки майбутніх перекладачів потребують детального вивчення. До них належить і питання організації навчання та пошуку засобів для ефективного засвоєння студентами термінологічної лексики.

Проблема перекладу різних професійних термінів продовжує залишатися однією з найбільш актуальних як у галузі сучасного мовознавства, так і в сфері теорії і методики професійної освіти, зокрема у професійній підготовці майбутніх перекладачів.

Переклад галузевих текстів ускладнюється наявністю великої кількості специфічної термінології. Тому здійснити якісний і адекватний переклад таких текстів здатен тільки висококваліфікований перекладач, який володіє знаннями з певної галузі. Для того, щоб переклад був якісним, необхідно, щоб перекладач ретельно вивчив способи перекладу різних термінів, а також був ознайомлений з різними варіантами перекладу деяких конструкцій. Вивчення спеціальної термінології передбачає оволодіння еквівалентами у двох мовах у межах певної тематики. Зазначимо, що деякі проблеми у цьому процесі може створювати низький рівень володіння іноземною мовою у студентів, які навчаються за перекладацькими програмами.

У ході дослідження підготовки майбутніх перекладачів під кутом зору перекладу термінології звернулися до вивчення зарубіжного досвіду.

Д. Робінсон наголошує на врахуванні в моделі процесу підготовки перекладачів загальної інформації про пам'ять і навчання. Перекладач може поєднувати два процеси перекладу: підсвідомий стан, коли перекладач виконує свою роботу, не замислюючись, і свідомий аналітичний стан, у якому перекладач подумки розглядає списки синонімів, шукає слова у словниках, енциклопедіях та інших довідкових матеріалах, перевіряє граматику, аналізує структури речень, семантичні поля, культурну прагматику тощо [5].

Саме аналітичний стан пов'язаний з одним із найбільш важливих аспектів роботи перекладача – використанням термінології: оцінкою її правильності або доцільності в конкретних умовах, її зберіганням і перевіркою. Визначальне значення термінології для перекладу зумовлює те, що вивчення фахової термінології є одним з основних елементів у курсі юридичного, медичного, комерційного, технічного або інших галузевих перекладів.

Протилежну думку висловлює Е. Пім [4, с. 121], висувуючи аргументи проти широко розповсюдженого припущення, що «спеціальні» тексти, зазвичай складніші, ніж «загальні» тексти, і що тому студентам під час навчання перекладу потрібно спочатку надавати для практики перекладу «загальні» тексти, щоб пізніше включити до їхньої підготовки більш складні «спеціальні» тексти.

Е. Пім стверджує, що вузькоспеціалізовані технічні тексти, функціонують у міжнародному співтоваристві науковців, інженерів, лікарів, юристів та інших фахівців, які відвідують міжнародні конференції і читають літературу на інших мовах, і тому пов'язані з їхнім дискурсом і певною контекстною невизначеністю, що є важким для перекладу. «Загальні» тексти, з іншого боку, ґрунтуються на менш суворому регулюванні повсякденного використання, говорінні в найрізноманітніших звичайних контекстах, що вимагає набагато більше соціальних знань, ніж спеціалізовані тексти.

Значення слів і фраз може бути більш ретельно визначеним у спеціальному дискурсі, але те, яким чином ці слова і фрази об'єднуються, утворюючи спеціалізований текст, помітно змінюється в залежності від професійної групи, яка використовує його, і кваліфікованому професійному перекладачеві доведеться уявляти себе членом цієї групи, щоб здійснити адекватний переклад на цільову мову. Тому навчання перекладача

означає більше, ніж просто вивчення великої кількості слів і фраз на двох або більше мовах і передачі структур з однієї мови на іншу.

Для цього К. Норд [3] пропонує таку методдику: починати з невеликої частини теорії, яка потім реалізується на практиці, де стає очевидною потреба в більшому обсязі теорії, що пізніше задовольняється іншою частиною теорії і так далі.

Пропонуємо структуру навчальної програми підготовки технічних перекладачів згідно з цією концепцією.

1. 3 і по 3 семестр: вступ до теоретико-методологічних концепцій міжкультурної комунікації та перекладу.

2. 4 семестр: вступ до практики перекладу як загальних, так і спеціалізованих текстів, на рідну і на іноземну мову, з постійними посиланнями на теоретичну підготовку.

3. 5 семестр: практика і / або вища освіта за кордоном.

4. 6 і 7 семестр: практика і теорія спеціалізованого перекладу, термінологія, використання як традиційних, так і електронних перекладацьких засобів та інструментів, практична частина випускного іспиту.

5. 8 семестр: дипломна робота і колоквиум (тобто теоретична частина випускного іспиту).

Перша теоретична фаза передбачає в себе такі види діяльності:

– контрастивний розвиток мовної і культурної компетенцій на двох іноземних мовах і рідною мовою, зокрема здатність продукувати тексти для різних ситуацій і функцій;

– вступ до релевантних для перекладу аспектів лінгвістики і прагматики, щоб забезпечити знання понять і термінів, необхідних для аналізу тексту та дискурсу;

– основні концепції міжкультурної комунікації та теорії перекладу.

Вступ до теорії перекладу є переважно практико-орієнтованим і містить найбільш важливі аспекти професійного перекладу, а саме: переклад як цілеспрямована діяльність, моделі процесу перекладу, комунікативні функції текстів і перекладів, типології перекладу, роль стандартів у перекладі, аналіз вихідних текстів і паралельних текстів цільової культури, проблеми перекладу і стратегії їх розв'язання, необхідні для перекладу засоби (зокрема словники).

Теоретичні поняття можуть бути введені в курсі вивчення іноземної мови, який передувє курсу перекладу.

Практика перекладу у поєднанні із посиланням на теоретичну основу, як це було запропоновано, має бути спрямована на систематичний розвиток перекладацької компетенції. Це означає, що кожне завдання з перекладу повинне бути створено таким чином, щоб воно не викликало занадто багато або занадто складних проблем перекладу.

Зазначимо, що завдання можуть передбачати вивчення студентами зразків технічної документації, таких, як офіційні звіти, технічні описи, інструкції з експлуатації, щоб ознайомитися зі стилем, форматами і матеріалами текстів. Відповідно студенти редагують технічні або наукові статті, перекладають технічні описи об'єктів або процедур, пишуть реферати технічних документів.

Окремо має відбуватися засвоєння майбутніми перекладачами особливостей ділового листування. Студенти навчаються перекладати різні види документації – листи, меморандуми, протоколи засідань. Майбутні перекладачі засвоюють правила написання ділових листів, доречних у певній ситуації, і перевірки листування. При цьому вони дізнаються, що формальні ознаки, тон і зміст тексту визначаються відносинами між автором і адресатом, а також метою листування (наприклад, одна і та

ж інформація може бути передана абсолютно по-різному для клієнта, постачальника, а також бізнес-конкурента).

Переклад юридичних документів може бути включеним до курсів перекладацьких дисциплін, адже переклад юридичних документів вимагає глибокої спеціалізації. Головне значення має точність, оскільки юридичні документи не повинні дозволяти ніякої можливості випадкового або навмисного неправильного тлумачення. Студенти вивчають підзаконні акти, статuti і контракти, щоб ознайомитися з лексикою, стилем і форматом, які використовуються в цій галузі.

Розглянуті завдання щодо перекладу і реферування є ефективними для формування перекладацької компетенції, адже майбутній перекладач у процесі виконання навчального перекладу змушений здійснювати вибір засобів і значень, перевіряти і виправляти помилки, приймати перекладацькі рішення.

Отже, ґрунтовні термінологічні знання є основою для професійного перекладу. Тому, наприклад, можливе коротке обговорення науково-технічної теми перед виконанням вправ з перекладу технічних текстів.

Водночас зазначимо, що завдання, пов'язані з технічною підмогою іноземної мови, можуть включатися в курс першої і/або другої іноземної мови. Навіть якщо студенти у процесі професійної підготовки поки що не спеціалізуються на певній професійній сфері, важливо, щоб вони починали знайомитися із професійною лексикою. Вони вже можуть засвоювати міжпрофесійний словниковий запас, виробляти практичні навички обробки спеціалізованих текстів (зокрема, визначення головної думки чи розпізнавання основного змісту) і складати звіти в письмовому вигляді або описувати певні робочі операції. При цьому мовна підтримка може надаватися викладачем не тільки на заняттях, а й у позааудиторній, зокрема, проектній, роботі.

Вивчення термінології доцільно здійснювати паралельно з розвитком мовленнєвих навичок, пропонуючи студентам такі завдання, як самопрезентація у письмовій формі та інтерв'ю, телефонні розмови, презентація власних результатів роботи, адресна комунікація на робочому місці, розв'язання конфліктних ситуацій на роботі.

Закріплення термінології може відбуватися за таким алгоритмом:

- активізація вивченої професійної лексики (наприклад, за допомогою спеціальних вправ);
- застосування методу «навчальні станції» (картки, словник, зображення);
- перехід до активного використання лексики: наприклад, написання тексту про нещасні випадки на виробництві;
- презентація результатів (складені тексти) і корегування помилок.

Ефективним засобом закріплення термінологічної лексики може стати проектна робота, навіть у вигляді міні-проектів. Так, студентам можна запропонувати розробити радіопрограму на тему «Професія». При цьому відбувається ознайомлення з фаховою підмогою радіомовлення, інтегроване повторення граматичного матеріалу й закріплення лексики, виконання інтонаційних вправ. Здійснивши студійні записи розроблених програм, за наявності такої можливості, студенти отримують можливість для самооцінки і самокорегування.

Перекладач, як посередник між укладачем тексту і його отримувачем, має забезпечити ефективну комунікацію й уникнення непорозумінь, а для цього необхідно володіти відповідною термінологією. Вивчення термінологічної лексики певної сфери (техніка, сільське господарство, економіка, юриспруденція тощо) може забезпечуватися шляхом удосконалення змісту дисциплін, пов'язаних з теорією і технікою перекладу, а також упровадженням у навчальний процес спецкурсів з особливостей перекладу галузевої термінології.

Перспективи подальших наукових досліджень можуть бути пов'язані з підготовкою перекладачів з урахуванням семантико-стилістичних особливостей перекладу в конкретних сферах їхньої професійної діяльності.

Література

1. Збірник текстів до вивчення української лексики за професійним спрямуванням (для студентів денної та заочної форм навчання). – Краматорськ : ДДМА, 2005. – 260 с.
2. Семенчук Ю. О. Опрацювання термінологічної лексики при вивченні ділової англійської мови / Ю. О. Семенчук // Вісник КНТЕУ. – 2003. – № 5. – С. 122–128.
3. Nord Ch. Loyalty and Fidelity in Specialized Translation. CONFLUÊNCIAS – Revista de Tradução Científica e Técnica, N.º 4, Maio 2006 : С. 29–41.
4. Pym A. Redefining Translation Competence in an Electronic Age // Defense of a Minimalist Approach. – 2003. – Meta, 48(4). – P. 481-497. – Available at: <http://www.erudit.org/revue/meta/2003/v48/n4/008533ar.pdf>.
5. Robinson D. Becoming a Translator: An Accelerated Course. London & New York: Routledge, 2007. – P. 307.

УДК 37.012.4:372.882

Леся Басюк

ГЕНДЕРНИЙ СКЛАДНИК ЗМІСТУ ШКІЛЬНИХ ПІДРУЧНИКІВ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ЕГАЛІТАРНОЇ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Басюк Л. Б. Гендерний складник змісту шкільних підручників з української літератури як умова формування егалітарної свідомості особистості

У статті в контексті державних перетворень відносно гендерного складника освітнього простору проаналізовано підручник з української літератури для сьомого класу загальноосвітньої школи. Актуалізовано питання гендерно-збалансованого змісту навчальної літератури, зокрема шкільного підручника, розглянуто особливості його гендерної зорієнтованості. Ураховуючи, що важливим складником формування особистості є навчальна література, акцентовано увагу на вплив її змісту на формування егалітарної свідомості особистості.

Ключові слова: шкільний підручник, егалітарна свідомість, гендерний компонент змісту освіти.

Басюк Л. Б. Гендерная составляющая содержания школьных учебников по украинской литературе как условие формирования эгалитарного сознания личности.

В статье в контексте государственных преобразований относительно гендерной составляющей образовательного пространства проанализирован учебник по украинской литературе для седьмого класса общеобразовательной школы. Актуализирован вопрос гендерно сбалансированного содержания учебной литературы, в частности школьного учебника, рассмотрены особенности его гендерной ориентированности. Учитывая, что важной составляющей формирования личности является учебная литература, акцентировано внимание на влияние ее содержания на формирование эгалитарного сознания личности.

Ключевые слова: школьный учебник, эгалитарное сознание, гендерный компонент содержания образования.

Basyuk L. B. Gender component in the content of school textbooks on ukrainian literature as the basis for the development of egalitarian consciousness of the individual